

mentibus vivitur. Quod si de unoquoque nostrum recte sentitur, quomodo fons vita propter participationem humanæ mortis vivificandi potentiam perdidisse jactatur? Sed potest, inquis, anima et corpus occidi in gehenna ignis. Quod adversum nos primum idcirco non facit, quia mors ista non conditionis videtur esse, sed criminis. Nam remota culpa jubemur homines non timere, qui cum possint corpus, animam tamen negantur occidere. Dehinc, quoniam hoc Deo tantum esse dicitur possibile, de quo Filium suum unigenitum et communionem naturæ et æqualitatem potentiam non hoc credimus meruisse. Suscepit ergo Salvator conditionem mortis nostræ, sed non ita ut deteriorem faceret, cum præter consuetudinem dominari eam permittebat animæ: sed potius ut nihil hanc obesse animæ pariter justorum omnium probasset et vitæ.

CAPUT XV. — Sed fingamus, licet Evangeliiis reclamantibus, animas interire: nonne in Salvatore nostro, licet in his mortem non repellente, tertium tamen atque speciale majestas est, quam non potuit mors humana contingere? Ad summam videamus, in cruce positus quid promisit? *Hodie*, inquit, *mecum eris in paradiso* (Luc. xiii, 43). *Hodie*, inquit, non post triduum, cum carnem meam de sepulcri requie suscitavero; non cum in me primitias futuræ resurrectionis ostendero. Cujus putamus hæc vox est majestatis? mentis an corporis? Corpus autem in sepulcro¹ huius nullus ignorat: restat ut divinitati vel menti vox ista conveniat. Sed dicit aliquis: Divinitatis hanc, non animæ Christi credimus vocem. Et quid in eo cui promittebatur accipimus? *Hodie* inquit *latroni, mecum eris in paradiso*: cuius corpus usque ad futuram resurrectionem mors communis inclusit. Anima igitur est, cui Dominus hoc promisit et præstitit. Si igitur mortuo corpore ad paradysum anima mox vocatur, quomquamne adhuc tam impium credimus, qui dicere audeat, quoniam anima Salvatoris nostri triduo illo corporeæ mortis apud inferos custodiæ mancipetur? Et quis, inquis, est alius qui instante passione sicut Christus ingemuit, dicens, *Tristis est anima mea usque ad mortem* (Matth. xxvi, 38)? Tristis usque ad mortem, propter affectum susceptæ carnis; non post mortem, cum beatitudinem spondet societas deitatis. Non initium mororis mors ista, sed finis est: nec incipiunt post hunc justorum flagella, sed desinunt; cum et impedimenta hæc eris fluctuantis exponunt², et auctorem suum plenioris intelligentiæ contemplatione jam capiunt.

CAPUT XVI. — Ergo, inquis, mortem Dei Filius et in anima non pertulit, et in majestate non sensit?

¹ Chiffletius et Ess., in spelæo.

² sola editio Lov., deponunt.

Quid ergo dicebas esse quod pertulit? Sensit prorsus et pertulit; sed participatione morbi alieni, non proprietate vulneris sui. Sensit omnes sentit, qui moriente carne mentibus vivunt: non sicut impij, qui in utraque, sicut idem ait, gehennæ ignibus occiduntur. Quidam sane communem mortem etiam hoc pacto delinunt, dicentes, nihil aliud hanc esse, quam cum diversarum rerum consensu vitam facientium, velut per discidium quoddam ab invicem fuerit facta dissensio. Hæc si hominis mors est que non consumit juncta, sed dividit, dum origini suæ utrumque restituit; quid de Salvatoris anima nunc dicemus, quæ ut non dicam propter inhabitantem divinitatem, et propter justitiam singularem, certe propter communem moriendi sortem corpus illo triduo sic potuit descere, ut ipsa non posset penitus interire?

CAPUT XVII. — Non ergo, inquis, apud inferos Christi anima, non divinitas fuit. Fuit, inquam: neque alter eum video potuisse resuscitare carnem suam, si apud inferos prædicem velut absentis Dei non fuisse potentiam. Nec tamen ideo localem nos Dei credat aliquis præsentiam prædicare, de quo ista propter manifestationem ceri operis dicimus, quia alicubi fuit qui ubique non defuit. Jacebat quantum ad carnem mortuus in sepulcro, mortuus resuscitans in inferno, vitam tribuens universis in cælo: non mundum dimitteus ad cælos ascendit, nec cælum deserens ad terram venit, sed uno atque eodem tempore totum totus implevit, qui alicubi manifestatione operum plus parens, agnitionem præsentis suæ indignis negavit, non immensæ deitatis absentiam procuravit.

CAPUT XVIII. — Vis nosse de hac Mediatoris morte quid sentiam? Omnium quæ a me in superioribus incidentium questionum necessitate dispersa sunt, prorsus ista sententia est, qua credo mortuum esse Filium Dei, non secundum poenam injustitiæ quam ex toto non habuit, sed secundum legem naturæ quam pro humani generis redemptione suscepit: illa morte de qua dicitur, *Quis est homo qui vivit, et non videbit mortem* (Psalm. lxxxviii, 49)? non illa de qua Isaias dicit, *Mortui autem vitam non videbunt* (Isai. lxxvi). Illa quæ secundum naturam generalis est cunctis, non illa quæ specialis est malis. Putemus ergo in hoc esse quodam modo vim ac potentiam seminis, qua et anima animas reparat; et carne omnium nostrum carnem iudicio imminente resusciet: dum per operationem propriæ deitatis cuncta vivificans, ex uno suscepti hominis grano, innumerabilem Patri rediturus est messem. Tunc separaturus est a zizanibus segetem (Matth. xiii, 30), cum iustis cœperit reddere ut credem.

QUÆSTIONES DE TRINITATE ET DE GENESI, EX ALCUINO DESCRIPTÆ (a).

QUÆSTIO PRIMA. Quomodo Deus vere sit unitas et vere trinitas. RESPONSIO: Unitas in substantia, trinitas in personis.

II. INTERROGATIO. Quid sit proprium uniuscujusque personæ in sancta Trinitate. RESP. Proprium est Patris quod solus est Pater, et quod ab alio non est nisi a se. Proprium est Filii, quod a Patre genitus est solus a solo, coæternus et consubstantialis genitori. Proprium est Spiritus sancti, quod nec ingenuus nec genitus est, sed a Patre et Filio æqualiter procedens.

III. ITR. Quare Spiritus sanctus non debet ingenuus (a) Alcuini de Trinitate quæstiones 98 ad Fredegatum.

tus vel genitus dici? RESP. Quia si ingenuus diceretur sicut Pater, duo patres; si genitus, duo filii æstimari possent in sancta Trinitate.

IV. ITR. Utrum solus Pater, aut solus Filius, aut Spiritus sanctus per se plenus Deus et perfectus dici debeat? RESP. Utiq; Pater per se est plenus Deus, similiter et Filius plenus Deus, et Spiritus sanctus plenus Deus creditur.

V. ITR. Si unaquæque persona per se plenus Deus dici potest, quare non tres deos dicimus Patrem et Filium et Spiritum sanctum? RESP. Quia una substantia est Pater et Filius et Spiritus sanctus, et non

tres substantiæ. Proinde unitas substantiæ tres deos prohibet dicere vel credere.

VI. IRR. Dum tres personas dicimus, Patrem et Filium et Spiritum sanctum, quare non tres deos, nec tres omnipotentes, nec tres bonos, nec tres magnos dicere fas est? RESP. Quia Deus, et omnipotens, et magnus, et bonus, et æternus, substantialia nomina sunt, et ad se dicuntur; ideo non licet ea plurali numero dicere, sed singulari: et omne nomen quod substantiam Dei vel essentialiam significat, semper singulari numero proferendum est. Pater autem, et Filius, et Spiritus sanctus, relativa sunt nomina; et ideo tres personæ recte dicuntur.

VII. IRR. Quomodo relativa? RESP. Secundum dialecticam, relativa nomina sunt, quæ ad aliud aliquid referuntur; sicut dominus ad servum, et servus ad dominum; pater ad filium, filius ad patrem. Prorsus cum dico patrem, filium significo, quia non est pater, nisi filius sit cui sit pater: item non est filius, nisi pater sit cui sit filius.

VIII. IRR. Utrum Spiritus sanctus relative vel substantialiter dicatur? RESP. Utique relative, quia spiritus alicujus spiritus est: sed non sicut in Patre et Filio relationis regula tenetur in eo.

IX. IRR. Quare æqualem non habet relationis regulam Spiritus sanctus, sicut Pater et Filius? RESP. Quia circumferri potest Patris et Filii nomen ad invicem, ut si dicamus Pater Filii Pater, et Filius Patris Filius: non ita duplicem relationis circumversio in nomine sancti Spiritus inveniri potest.

X. IRR. Qua necessitate accidit, ut ita non circumferri possit Spiritus sancti relatio? RESP. Quia recte dicere possumus Spiritum sanctum Patris et Filii Spiritum: sed converso ordine non possumus dicere, Patrem Spiritus sancti, sicut dicimus Patrem Filii, ne duo filii in sancta Trinitate æstimentur. Item non possumus dicere, Filium Spiritus sancti, sicut dicimus Filium Patris, ne duo patres in sancta Trinitate intelligantur. Dicimus itaque Spiritum sanctum Patris et Filii, sine reciprocatione conversionis nominum relativorum.

XI. IRR. Utrum inseparabilia sint opera sanctæ Trinitatis? RESP. Utique quidquid operatur Trinitas sancta, inseparabiliter hæc eadem operatur; quia una est Trinitatis operatio, sicut una est substantia, essentialis, et voluntas.

XII. IRR. Utrum sancta Trinitas in personis separabilis sive inseparabilis dicenda est, dum alius est Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus? RESP. Vere alius est Pater quam Filius in persona, sicut Filius alius est in persona quam Pater, et Spiritus sanctus alius est in persona quam Pater et Filius: non tamen aliud ille vel illo in natura, vel in deitate, aut in essentia. Nec enim Patrem potes dicere, nisi Filium intelligas; nec Spiritum sanctum, nisi intelligas cujus Spiritus sit. Quocirca omni modo inseparabilis est sancta Trinitas, sicut in operibus, sic etiam in personis dicenda.

XIII. IRR. Si ad solam Patris personam pertinet quod dicitur, *Qui facit mirabilia magna solus* (Psal. LXXI, 48)? et Apostolus, *Qui solus habet immortalitatem* (I Tim. vi, 16)? RESP. Nullatenus ad solam Patris personam pertinet, dum dicitur solus Deus, sive in Novo, sive in Veteri Testamento, et quod Deus solus sive hoc sive illud habeat vel faciat: sed ad totam Trinitatem sanctam, quæ est unus Deus omnipotens, omnia faciens quæ in celo et in terra.

XIV. IRR. Quomodo beatus Joannes evangelista dicit, *Deum nemo vidit unquam* (Joan. 1, 18)? et ipse Dominus in alio loco, *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt* (Matth. v, 8)? et Apostolus invisibilem Deum dicit (I Tim. 1, 17)? RESP. Videri enim potest Deus, id est, intelligi secundum suæ donum gratiæ, sive ab Angelis, sive ab animabus sanctorum: plenam vero divinitatis naturam nec angelus quilibet, nec sanctorum aliquis perfecte intelligere poterit: ideo incomprehensibilis dicitur Deus.

XV. IRR. Quod sanctis summum promittitur præmium æterna Dei visio, an æqualiter videbunt vel intelligent? RESP. Nullatenus æqualiter omnes vel Angeli vel animæ sanctorum Deum vel nunc vident, vel post resurrectionem videbunt: sed secundum donatoris dispensationem et meritum qualitatem. Unusquisque tamen sufficientem in ejus visione suis meritis habebit beatitudinem, nec plus quæret quam habebit, nec se minus habere quam volet dolebit.

XVI. IRR. An aliquid distet in Deo, esse, vivere, intelligere, posse? RESP. Nullatenus aliud est in Deo esse, aliud vivere, vel aliud intelligere, vel aliud posse: quia Deus eo ipso quo est, vivit; et eo quo vivit, intelligit; et eo quo intelligit, potest; et eo quo potest, est: quia simplex deitatis natura unum habet esse, vivere, intelligere, et omnia potest. Sed non est ita in nobis, dum aliud est in natura nostra vivere, aliud intelligere, aliud posse. In Deo vero hæc omnia unum atque idem sunt.

XVII. IRR. Utrum de Filio sicut dicitur lumen de lumine, Deus de Deo, potest dici omnipotens de omnipotente, bonus de bono, magnus de magno, et cætera talia? RESP. Regulariter utique tenere debemus, quod omnia naturæ nomina æqualiter de Filio dici possunt sicut de Patre: id est, sicut dicitur Deus de Deo, lumen de lumine; ita dicendum est, omnipotens de omnipotente; bonus de bono, magnus de magno: sed non ita in relativis.

XVIII. IRR. Sed quomodo in relativis nominibus dicendum est? RESP. Non possumus dicere Verbum de Verbo, quia relativum nomen est Verbum, quod solus est Filius; sicut dicimus Deum de Deo, quod non est solus Filius: nec Imaginem de Imagine, quia solus est Filius Imago (II Cor. iv, 4; Coloss. 1, 15); sicut dicimus lumen de lumine, quod non est solus Filius, quia substantiale nomen est lumen.

XIX. IRR. Numquid aliud lumen est Pater, et aliud Filius? RESP. Nequaquam aliud, sed unum lumen est Pater et Filius, sicut una substantia. Ideo recte dicitur lumen de lumine, sicut Deus de Deo. Recte enim unus est Deus Pater et Filius, ita unum lumen.

XX. IRR. Legimus, Apostolo dicente, Christum Dei esse virtutem et Dei sapientiam (I Cor. 1, 24); numquid Pater non habet in se sapientiam, vel virtutem, nisi in Filio, quem Apostolus sapientiam Dei et virtutem nominavit? RESP. Plurimi ita arianam destruunt impietatem, dicentes implum esse credere unquam Deum Patrem esse sine sua sapientia, aut sine sua virtute. Sed melius est intelligere Patrem esse sapientiam et virtutem; imo et Spiritum sanctum sapientiam et virtutem: non tamen tres virtutes, nec tres sapientias; quia sapientia substantiale nomen est, sicut virtus. Nec aliud est in Deo esse, aliud sapere, aliud posse: sed unum est Deo esse, sapere, posse.

XXI. IRR. Utrum ad solam sancti Spiritus personam pertineat charitas, dum apostolus dicit, *Deus charitas est* (I Joan. iv, 16), qui dilectio Patris et Filii esse legitur? RESP. Nullatenus ita Spiritus sanctus charitas intelligitur, quasi non sit Pater et Filius charitas. Sicut Spiritus sanctus est charitas, ita et Pater est charitas, et Filius est charitas: non tamen tres charitates, sed una charitas. Sed quia Spiritus sanctus donum Dei proprie dicitur (Act. 11, 38 et viii, 20), et nullum Dei donum charitate majus est, imo sine eo nullum donum ad perpetuam hominem deducere poterit beatitudinem, proinde Spiritus sanctus proprie dicitur charitas (Rom. v, 5).

XXII. IRR. Numquid impii dona Dei habent? RESP. Habent utique per eum, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum (Joan. 1, 9). In eo enim sumus, movemur, et vivimus (Act. xvii, 28). Bona sunt enim dona Dei eis qui bene utuntur illis. Ideo charitas singularis est in sanctis donum, in qua filii Dei discernuntur a filiis impietatis.

XXIII. IRR. Quare si Deus totus ubique est, in celo dicitur magis habitare quam in terra? RESP.

Quia major est cognitio in sanctis Angelis animabusque sanctorum divinitatis, cum sint apud Deum in caelis, quam in terris: sicut enim in hoc mortali corpore quidam magis intelligunt divinam substantiam, quidam minus; ita et in caelo magis dicitur Deus esse quam in terra, quia plenius ejusdem substantia intelligitur ab inhabitatoribus caeli quam terrae incolis.

XXIV. *INT.* Si una substantia est Pater et Filius et Spiritus sanctus, quare solus Filius incarnatus dicitur? *RESP.* Quia alia est persona Filii, alia Patris, alia Spiritus sancti. Et sola quidem persona Filii incarnata est, operante tamen eandem incarnationem tota sancta Trinitate, cujus opera sunt inseparabilia.

XXV. *INT.* Deum in Symbolo catholico cantari solet Dei Filium de Spiritu sancto et Maria virgine incarnatum: quare non dicitur Filius Spiritus sancti, sicut dicitur beatae Virginis? *RESP.* Non utique sic de illo sicut de illa natus est Filius Dei. De illa siquidem, id est, sancta Virgine natus est Filius Dei sicut de matre: non de illo, id est, Spiritu sancto, sicut de patre, ne duo patres dicerentur in sancta Trinitate.

XXVI. *INT.* Si una natura est Patris et Filii, et Filius incarnatus plenus est Deus et perfectus, quomodo non Pater incarnatus est? *RESP.* Filius plenus est Deus et perfectus, qui solus incarnatus est, et homo factus est. Nam ignis una substantia est, sed aliud in igne facit calor, aliud lux. Lux illuminat, calor calefacit: ut a tamen ignis natura utrumque facit et calorem et lucem.

XXVII. *INT.* Utrum divinitas cum carne concepta et nata et passa est, et caetera quae humanitatis propria esse noscuntur? *RESP.* Utique divinitas suae carnis conceptione concepta est, et nativitate nata, sensitque participatione humani affectus mortem, quam sponte susceperat, non naturae suae potentiam perdens, per quam cuncta vivificat. Et ipse auctor qui sponte natus est, sponte passus est. Et idem opus,

quia utrumque unus, licet non alio cogente, solus tuum ipse perpetitur, salva divinitatis impassibilitate.

XXVIII. *INT.* Ex qua natura dicit, *Potestatem habeo ponendi animam meam* (Joan. x, 18)? *RESP.* Omnium quae in Christo sunt operum auctoritas ex divinitate est: tamen carni convenit dicere, *Potestatem habeo ponendi animam meam*, non divinitati. Divinitas enim non dimisit animam postquam assumpsit eam in utero virginis, caro dimisit dum emisit spiritum in cruce Christus.

XXIX. (a) *INT.* Quomodo convenit quod in Genesi legitur, *Requievit Deus die septimo ab omnibus operibus suis* (Gen. ii, 2); et in Evangelio, *Pater nunc usquemodo operatur, et ego operor* (Joan. v, 17)? *RESP.* Requievit a novarum conditione creatoratum, non a conditarum gubernatione. Et ideo Deus tunc creator in sex dierum creatione putandus est, nunc vero gubernator in totius mundi naturis.

XXX. *INT.* Quot creaturas rationales condidit Deus? *RESP.* Duas, angelicam et humanam; et caelum Angelis, et terram hominibus habitationem.

XXXI. *INT.* Quare angelicam peccatum silentio in Genesi absconditum est, et hominis patefactum est? *RESP.* Quia angelicum vulnus Deus non praedestinavit curare, hominis vero sanare praedestinavit.

XXXII. *INT.* Cur summi angeli peccatum insanabile fuit, et hominis sanabile? *RESP.* Quia angelus sui sceleris inventor fuit, homo vero alicuius fraude seductus. Item quanto sublimior angelus in gloria, tanto major in ruina. Homo vero quanto fragilior in natura, tanto facilius ad veniam.

XXXIII. *INT.* Cur homo suae potestatis creator auctor est? *RESP.* Ut ipse sibi auctor esset ad vitam, sive ad mortem. Si vero necessitati esset subjectus, tunc nec boni operis haberet gloriam, nec mali poenam, sed esset quasi unus ex pecoribus.

(a) Reliquae sunt ejusdem Alcuini in Genesim.

DE INCARNATIONE VERBI

AD JANUARIUM

LIBRI DUO,

COLLECTI EX ORIGENIS OPERE ΠΕΡΙ ΑΡΧΩΝ, JUXTA VERSIONEM RUFFINI.

LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM. — *Recolligit ea quae de Deo ab Apostolis sunt praedicata.* (a) Species vero¹ eorum quae per praedicationem apostolicam manifeste traduntur, istae sunt. Primo quod unus est Deus qui omnia creavit atque composuit, quique cum nihil essent, esse fecit universa. Deus a prima creatura et conditione mundi omnium justorum, Deus Adam, Abel, Seth, Enos, Enoch, Noe, Sem, Abraham, Isaac, Jacob, duodecim Patriarcharum, Moysi et Prophetarum. Et quod hic² Deus in novissimis diebus, sicut per Prophetas suos ante promiserat, misit Dominum Jesum Christum, primo quidem vocatum Israel, secundo vero etiam gentes post perfidiam populi Israel. Hic Deus justus et bonus, Pater Domini nostri Jesu Christi, Legem et Prophetas et Evangelia ipse dedit, qui et Apostolorum Deus est, et Veteris ac Novi Testamenti. Tum deinde quia Jesus Christus qui venit ante omnem creaturam, natus ex Patre est: qui cum in omni conditione Patri ministrasset (per ipsum namque omnia facta sunt [Joan. i, 3]), novissimis

temporibus se ipsum exinanens homo factus est, incarnatus est cum Deus esset, et homo factus mansit quod erat Deus. Corpus assumpsit nostro corpori simile, eo solo differens, quod natum ex virgine et Spiritu sancto est. Et quoniam hic Deus Jesus Christus natus et passus est in veritate, non per phantasiam, communem hanc mortem vere mortuus est³. Vere enim et a mortuis resurrexit, et post resurrectionem conversatus cum discipulis suis assumptus est. Tum demum natura, honore ac dignitate Patri ac Filio⁴ sociatum tradidit Spiritum sanctum. Sane quod iste Spiritus sanctus unumquemque sanctorum vel Prophetarum vel Apostolorum inspiraverit, et non alius spiritus in veteribus, alius vero in his qui in adventu Christi inspirati sunt, fuerit, manifestissime in Ecclesia praedicatur.

CAPUT II. — *Animae liberum arbitrium et origo.* Post haec anima quod jam substantiam vitamque habens propriam, cum ex hoc discesserit mundo, pro suis meritis dispensabitur, sive vitae aeternae ac beati-

¹ Hic addimus, vero, ex Mss. Vaticano et Victorino; quod etiam apud Origenem legitur.

² Victorinus Ms., hoc.

(a) Ex Proemio libri I peri archon.

³ Ms. Victorinus, passus in veritate, et non per phantasiam communicavit hanc mortem vere mortuus. Vere enim.

⁴ Mss. omittunt, Patri ac Filio.